

УДК 342.5:341.1/8(477)

doi.org/10.30970/jcl.3.2025.9



Любомир Бориславський

Доцент, кандидат юридичних наук, Львівський національний університет імені Івана Франка, член Конституційної Комісії,

Львів, Україна

E-mail: olenabor@gmail.com

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА НАТО: НОВЕ АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ

THE POLITICAL AND LEGAL CONSEQUENCES OF UKRAINE'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION AND NATO: A NEW AND TIMELY STUDY BY POLISH AND UKRAINIAN SCHOLARS

Liubomyr Boryslavskiy

Associate Professor, Ph. D. in Law, Ivan Franko National University of Lviv,
Member of the Constitutional Commission,
Lviv, Ukraine

Abstract | This review analyzes a monograph by Polish and Ukrainian scholars dedicated to a comprehensive study of the constitutional-legal and political consequences of Ukraine's Euro-Atlantic integration. Key issues highlighted include: necessary amendments to the Constitution, Poland's experience, challenges posed by the Russian Federation's aggression, and the reform of legal systems. The publication is a vital contribution to the academic discourse on Ukraine's strategic choice.

Keywords: Ukraine, European Union (EU), NATO, Constitutional Law, Integration, Review, Political and Legal Consequences.

Анотація | Рецензія аналізує монографію польських та українських вчених, присвячену комплексному дослідженню конституційно-правових та політичних наслідків євроатлантичної інтеграції України. Висвітлено ключові питання: необхідні зміни до Конституції, досвід Польщі, виклики в умовах агресії РФ та реформування правових систем. Видання є важливим внеском у наукову дискусію щодо стратегічного вибору України.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз (ЄС), НАТО, Конституційне право, Інтеграція, Рецензія, Політико-правові наслідки.

У видавництві Університету права й адміністрації у Жешові (WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, Республіка Польща) польською та українською мовами побачило світ монографічне дослідження «Політико-правові наслідки вступу України до Європейського Союзу та НАТО»¹. Воно об'єднало статті провідних учених-конституціоналістів із Гданська, Зеленої Гури, Жешова, Києва, Лодзя, Львова, Одеси, Торуня, Харкова та стало яскравим свідченням продовження багатолітньої традиції спільних наукових досліджень у межах діяльності Українсько-польського клубу конституціоналістів, яку активно підтримує Університет права й адміністрації у Жешові (WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa). Монографія є одним з останніх комплексних фундаментальних досліджень політико-правових проблем вступу України до ЄС та НАТО на загальному тлі складних процесів уконститування Україною свого цивілізаційно-світоглядного вибору щодо «незворотності європейського та євроатлантичного курсу України» (аб. 5 преамбули Конституції України) та її боротьби з російським агресором за свій суверенітет і територіальну цілісність. Важливою є та обставина, що в польській правовій доктрині, зокрема конституційній, у період, який передував вступу Польщі до ЄС і НАТО, точилася широка дискусія щодо цих питань. Тому висновки, зроблені в той час, а також багаторічний досвід членства в цих організаціях можуть бути корисними для української науки та політичної практики.

Монографія поділена на чотири частини, які містять статті, присвячені відповідним проблемам. Так, автори статей, розміщених у першій частині («Виклики, пов'язані зі вступом України до Європейського Союзу та НАТО — конституційні проблеми»), розглядають необхідні та бажані зміни до Конституції України, зумовлені вступом до Європейського Союзу та НАТО. Зокрема, світлої пам'яті професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» Микола Козюбра (1937-2025) звертає увагу на зближення цінностей, які мають становити конституційну ідентичність України, з цінностями, що лежать в основі європейської спільноти, та на необхідність подолання конституційно-правового нігілізму, успадкованого від Російської імперії та її спадкоємця, Радянського Союзу. Він також пише про виклики, пов'язані з ухваленням принципу верховенства права ЄС та прямою дією його нормативних актів. Натомість доцентка кафедри порівняльного і європейського права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олена Лисенко, вказуючи на важливість включення положень про європейську інтеграцію до преамбули Конституції України, пише про необхідність подальших конституційних реформ для вирішення наявних колізій між правовими системами України та Європейського Союзу. У статті професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олега Марцеляка наголошено на комплексності бажаної конституційної реформи: вона має здійснюватися відповідно до приписів розділу XIII Конституції України та мати наслідком розроблення пропозицій щодо змін на основі наявного досвіду її застосування з урахуванням тенденцій сучасного конституціоналізму. Своєю чергою, професор Університету права й адміністрації у Жешові Кшиштоф Екгардт пише про польську доктринальну дискусію щодо правового регулювання процедури виходу з Європейського Союзу. Зокрема, цитуючи універсальні аргументи, що містяться в ній, він виступає за конституціоналізацію процедури ухвалення рішення про вихід, яка б передбачала щонайменше такі ж суворі умови, як і ті, що висувуються до країни під час вступу до Євросоюзу.

Друга частина монографії має назву «Вступ України до Європейського Союзу та НАТО в умовах збройної агресії Російської Федерації» та містить дослідження політико-правових проблем, що постають на шляху вступу України до ЄС та НАТО через збройну агресію Російської Федерації. Ця частина розпочинається статтею професора Зеленогурського університету Анджея Біштиги, у якій учений порівнює підходи до суверенітету, закріплені в конституціях Республіки Польща та Укра-

¹ Рецензія на видання: «USTROJOWE KONSEKWENCJE PRZYSTAPIENIA UKRAINY DO UNII EUROPEJSKIEJ I NATO/ WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, Monografie nr 45. Redakcja: Krzysztof Eckhardt Petro Stetsyuk. Rzeszow 2024» та «ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА НАТО / WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa, Monografie nr 46. Redakcja: Krzysztof Eckhardt Petro Stetsyuk. Rzeszow 2024».

їни, і вказує на зовнішні та внутрішні загрози суверенітету України. При цьому автор статті аргументовано висловлює переконання щодо пріоритетності членства України в НАТО над членством у ЄС. Професор Національного університету «Києво-Могилянська академія» Юрій Ключковський вказує на очевидну неможливість організації та проведення виборів за демократичними стандартами в умовах ведення бойових дій та постійної загрози ракетних обстрілів практично на всій території України. Він наголошує на важливості визначення безпекових критеріїв, що уможливлять проведення післявоєнних виборів, та їх законодавчого закріплення, що вимагає запровадження правового режиму перехідного періоду після війни. Стаття професора Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Віталія Серьогіна присвячена аналізу актуальних проблем, пов'язаних із правовим регулюванням деяких особистих прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану, а також передумов та викликів, які ці проблеми створюють для повоєнного відновлення України. У контексті загроз, спричинених війною в Україні, доцент Національного університету «Одеська юридична академія» Дмитро Терлецький розглядає державу як організацію, що не лише запроваджує обмеження, а й мусить розв'язувати економічні та соціальні проблеми, до яких в екстремальних ситуаціях належить і військова безпека.

Вибраним правовим проблемам вступу України до Європейського Союзу та НАТО присвячена третя частина монографічного дослідження. Так, професорка Національного університету «Львівська політехніка» Ірина Софінська звертає увагу на необхідність переосмислення та реформування правового інституту громадянства в Україні. Натомість доктор Веслав Чижович з Університету права та адміністрації в Жешові привертає увагу до проблем адаптації української митної політики та митного права до стандартів ЄС. А його колега доктор Бартломеї Ковальський пише про необхідність створення в Україні інституцій та правових інструментів для боротьби зі злочинами проти фінансових інтересів Європейського Союзу.

Завершує монографію четверта частина під назвою «Польський досвід, пов'язаний з процесом вступу до Європейського Союзу», що містить статті, у яких автори діляться з читачами польським досвідом євроінтеграції. У цьому контексті професор Гданського університету Анджей Шмит і професор Університету Миколая Коперника в Торуні Мачей Серованець розглядають парламентські питання, професор Лодзького університету Кшиштоф Скотніцький — наслідки процесу приєднання для польського виборчого законодавства, доктор Збігнєв Чарнік з Університету права та адміністрації в Жешові — вплив прецедентної практики Суду ЄС на формування правової системи держави-члена через інститут преюдиційних запитів до Суду ЄС, а його колега докторка Дорота Франчак — співпрацю між установами ЄС та державами-членами у формуванні довгострокової політики охорони здоров'я.

Співредакторами монографічного дослідження «Політико-правові наслідки вступу України до Європейського Союзу та НАТО» виступили: з польського боку — завідувач кафедри конституційного права та міжнародних відносин Університету права та адміністрації в Жешові професор Кшиштоф Екгардт, з українського — науковий консультант з правових питань Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова (м. Київ) доцент Петро Стецюк. Презентуючи монографію польській та українській науковій спільноті, співредактори видання висловили щире сподівання, що вміщені в ньому дослідження стануть не лише натхненням для людей, які безпосередньо беруть участь у процесі вступу України до Європейського Союзу та НАТО, а й зацікавлять ширше коло читачів, для яких завершення агресії Російської Федерації та майбутнє незалежної України, інтегрованої в ЄС, має фундаментальне значення.

Монографія «Політико-правові наслідки вступу України до Європейського Союзу та НАТО» буде корисною широкому колу фахівців у сфері конституційного права України, народним депутатам України, політикам, юристам-практикам, викладачам і студентам правничих факультетів та інститутів.